

Klaudy Kinga 2017. *Eredeti magyar szakszöveg vs. fordított magyar szakszöveg*. Elhangzott: MANYE–MANYSI Konferencia. Magyar szaknyelvek a Kárpát-medencében. Nemzetközi magyar szaknyelvi konferencia. 2017. január 18–20. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem.

Klaudy Kinga

Eredeti magyar szakszöveg vs. fordított magyar szakszöveg

1. Bevezetés

A fordítástudományban azonosságokat keresünk a különbözőségben, és különbözőségeket keresünk az azonosságban. Tesszük mindezt nyelvek között és nyelveken belül. A nyelvek közöttiség és a nyelven belüliség között átmeneti típust képez az az eset, amikor nyelven belül maradunk, azaz azonos nyelvű szövegeket hasonlítunk össze, de az azonos nyelvű szövegek közül az egyik fordítás eredményeképp született, tehát mégiscsak ott van a látómezőnkben egy másik nyelv. Végezhetjük ezt az összehasonlítást elfogultan vagy elfogulatlanul. Ha elfogultan tesszük, akkor azt akarjuk bizonyítani, hogy a fordítás eredményeképp született szöveg rosszabb, mint az eredetileg is a szóban forgó nyelven fogalmazott szöveg, nehezebben érthető, úgy viseli magán a forrásnyelv nyomait, hogy az akadályozza a használhatóságát, tehát nem lehet funkcionálisan ekvivalens. Ha elfogulatlanok vagyunk, akkor csak azt mondjuk, hogy a fordított magyar szöveg nem rossz, csak más, hogy eltérő, esetleg vannak benne forrásnyelvre emlékeztető nyomok, de nem vonunk le következtetéseket a használhatóságra nézve. Legalábbis egy bizonyos mennyiségű olvasó megkérdése nélkül nem.

2. Az fordított célnyelvi szöveg és az eredeti célnyelvi szöveg egybevetésének története

A fordított célnyelvi szöveg és az eredeti célnyelvi szöveg egybevetésének két fő módszere van. Az egyik a kérdőíves módszer, azaz az olvasói reakciók tesztelése (Tirkkonen-Condit, 1986, Klaudy 1987, Blum-Kulka és Weizmann 1987, Szabados 2011), a másik a fordított célnyelvi szöveg és az eredeti célnyelvi szöveg összehasonlítható (azonos témájú, műfajú stb.) nagyméretű, számítógépen tárolt szövegtárházának automatikus lekérdezése

(Olohan és Baker 2000, Pápai 2002, Robin et al 2016). Ennek a két módszernek a történetét tekintjük át nagy vonalakban mielőtt saját külön erre a célra létrehozott minikorpuszunk eredményeiről beszámolnánk.

2.1. A kérdőíves módszer

Lássuk először a kérdőíves módszert. Gideon Toury 1988-ban tartott egy előadást Savonlinnában a fordítástudományban használatos empirikus módszerekről. A konferencia anyaga 1991-ben jelent meg. Ő akkor csak egyetlen kérdőíves felmérésről tudott beszámolni, melyet Sonja Tirkkonen-Condit végzett 1986-ban, aki 30 résztvevővel minősítette egy angol környezetvédelmi szöveg ötféle finn fordításának célnyelvi elfogadhatóságát. Toury itt azt is megemlíti, hogy mennyivel jobb lett volna, ha a szerző nemcsak fordításokat értékeltetett volna, hanem belekevert volna eredeti szövegeket is az értékelendő szövegek közé. Ugyanis Toury véleménye szerint másképp ítélik meg a minőséget a kísérleti személyek, ha tudják, hogy fordítást olvasnak, és másképp, ha nem tudják. Arról nem nyilatkozik Toury, hogy véleménye szerint vajon az olvasók igényesebbek vagy elnézőbbek a fordított szövegek esetében (Toury 1991:55).

A fordított magyar szöveg és az eredeti magyar szöveg megkülönböztetésére magam is végeztem több kísérletet. Eredményeimről 1981-ben megvédett disszertációmban számoltam be, mely nyomtatásban 1987-ben jelent meg. Oroszból fordított magyar társadalomtudományi szövegeket és eredeti magyar társadalomtudományi szövegeket kellett a kísérleti személyeknek megkülönböztetni egymástól. A résztvevők száma: 130 volt. Több különböző helyszínen történt az olvasás, mindenkinek a maga normális tempójában, ahogy általában szakszöveget szokott olvasni. Voltak köztük főiskolai és egyetemi oktatók, főiskolai és egyetemi hallgatók, tudományos kutatók, nemcsak nyelvészek, de mind olyan emberek, akik szakszövegeket és tudományos szövegeket napi rendszerességgel olvasnak. A társadalomtudományi téma nem okozott nekik megértési nehézséget. Öt szöveget kellett megkülönböztetniük, tehát a döntések száma 650 volt. A szövegek közül kettő volt eredeti, három fordított. A következő három kérdést kapták:

- (1) Mi a véleménye a fenti szövegről, eredeti vagy fordítás?
- (2) Ha fordításnak tartja a szöveget, hogyan értékeli? (jó, közepes, rossz)
- (3) Minek alapján döntött?

Az eredményeket csak röviden foglalom össze, hiszen a könyvben olvashatók (Klaudy 1987). A résztvevők 70%-ban jól döntöttek, „eltalálták” hogy melyik az eredeti és melyik a fordítás, de az értékelésük bizonytalan volt, az indoklásaik még bizonytalanabbak. Ebből az a

következtetést vontam le, hogy az olvasók érzik a fordított szövegben az idegenszerűséget „kvázi-helyességet”, de nem tudják megmagyarázni.

Fordított szövegre utaltak a résztvevők szerint a következők: szokatlan szavak (pl. *eszmekészlet*), idegen szavak használata, gyakori szóismétlés, „többszörösen összetett mondatok tömény alkalmazása”, az alá- és mellérendelt mondatok nagy száma, *Az, hogy..* kezdetű mondatok, *Abból kiindulva...* kezdetű mondatok. De mindezek a jegyek némelyeknél eredeti magyar szövegre utaltak, azzal az indoklással, hogy „a fordító kijavította volna”.

A nemzetközi szakirodalomban Blum-Kulka, és Weizman (1987) végzett kérdőíves kísérletet a fordított szövegek azonosítására. A kérdésekre adott válaszokban először eredeti héber és fordított héber újságszövegeket kellett megkülönböztetni a kísérleti személyeknek, majd autentikus dialógus, színpadi dialógus és fordított dialógus azonosítása következett. Az utóbbi esetben például egy pragmatikailag értelmezhető nyelvi elem, a megszólítások idegenszerűsége alapján vontak le következtetéseket a kísérleti személyek a dialógus fordított jellegére vonatkozóan.

A közelmúltban Szabados Ágnes (2011) végzett kérdőíves felmérést angolról magyarra fordított szövegek idegenszerűségének vizsgálatára. Kérdőíve a következő kérdéseket tartalmazta:

- Véleménye szerint a szöveg angolról magyarra készített fordítás, vagy eredetileg magyar nyelven írott szöveg?
- Pár szóban indokolja a döntését (pl. szóhasználat, mondat szerkezet, gördülékeny/nehézkés-e az olvasása).
- Jól megformálnak tartja a szöveget? Hogyan értékeli 1–5 terjedő skálán (ahol az 1 nagyon rossz, az 5 nagyon jó)?

A szövegek társadalomtudományi szövegek voltak, angolból fordított magyar és eredeti magyar társadalomtudományi szövegek. A résztvevők száma 30 volt, életkoruk 23 és 42 év közötti, 17 nő és 13 férfi. Mind jó nyelvtudású szakfordítók, nyelvtanárok. A szövegek száma: 9 volt, ebből 3 eredeti, 6 fordított. A 270 döntésből (30 ember 9-szer döntött) 196 volt helyes, azaz 72%. A fordításra utaló jegyek a résztvevők szerint a következők voltak:

- névszói szerkezet megtartása igésítés helyett,
- szenvedő szerkezet használata,
- jelzői szerkezet elejéről hiányzó névelő,
- a forrásnyelvben névmással kifejezett alany jelzésének elmulasztása,
- sok összetett mondat,
- túl hosszú mondatok.

A szerző összegezve a résztvevők véleményét a fordításra utaló jegyeiről, a következőket tanácsolja a fordítóknak:

- „Ne alkalmazzanak túl hosszú mondatokat. Ha a szöveg és a mondat természete megengedi, gyakrabban is felbonthatnak egy mondatot több mondatra.
- Törekedjenek a minél egyszerűbb megfogalmazásra.
- Használjanak állandósult szókapcsolatokat és átvitt értelmű kifejezéseket, mert azok az eredeti szöveg benyomását keltik, azonban túlzott használatuktól óvakodni kell.
- Használjanak természetes szókapcsolatokat, kollokációkat, mert egy-egy mesterkelt szókapcsolat máris elárulja a befogadónak, hogy fordított szöveget olvas.” (Szabados 2011: 58:77)

Összefoglalva a kérdőíves módszert megállapítható, hogy lehetőségei koránt sincsenek kiaknázva, még sok ilyen kérdőíves vizsgálatra lenne szükség, ahhoz, hogy rendszerezhető adatokat kapjunk az eredeti magyar szakszövegek és a fordított magyar szakszövegek különbségeiről, és arról, hogy az olvasók mit várnak el a magyar szakszövegektől függetlenül attól, hogy eredeti vagy fordított.

2.2. A korpusznyelvészeti módszer

Mona Baker a több millió szavas számítógépes szövegkorpuszok fordítástudományi felhasználásáról szóló programadó cikkében (1995) háromféle korpuszt különített el, a párhuzamos, a többnyelvű és az összehasonlítható korpuszt. Ez utóbbi érdekel most minket, hiszen azonos nyelvű, azonos témájú, azonos műfajú szövegekről szeretnénk eldönteni, hogy fordítás vagy nem fordítás. Ő maga is végzett ilyen elemzéseket Maeve Olohannal közösen írt cikkében (2000) a *that* kötőszó nagyobb száma volt az, ami „leleplezte” a fordítás eredményeképp született angol szövegeket. Meg kell említeni Pápai Vilma kutatásait, aki az explicitációs hipotézis bizonyítását végezte először angol-magyar párhuzamos korpuszon, majd az így keletkezett fordított magyar korpuszt eredeti magyar szövegekkel vetette össze (2002). További összehasonlítható korpuszok részletes áttekintését adja Robin Edina és társainak cikke (Robin et al. 2016.)

Új szakasz lesz az eredeti magyar szöveg és fordított magyar szöveg korpusznyelvészeti összehasonlításának történetében a Pannónia Korpusz, melyet Robin Edina vezetésével folyamatosan építenek az ELTE BTK Fordítástudományi Doktori Programjának hallgatói: Dankó Szilvia, Götz Andrea, Nagy A. Lilla, Pataky Éva, Szegh Henriette és Zolczer Péter (Robin et al 2016). Jellege: párhuzamos és összehasonlítható,

jelenlegi mérete 12 millió szövegszó, tervezett mérete 20 millió szövegszó, és kutatók számára hamarosan nyilvánosan is hozzáférhető lesz.

3. A fordítástudományi minikorpusz összeállítása

Sajnos ebben a pillanatban (2017 elején) a Pannónia Korpusz még nyilvánosan nem hozzáférhető. De addig is valamit tenni kell. Erre az előadásra készülve nagyon szerettem volna a fordításra utaló jegyeket nagyobb méretű fordított magyar szövegtudományon megvizsgálni, ezért körülnéztem a saját gépemben. Az összehasonlítható korpusz csak akkor összehasonlítható, ha azonos témájú és műfajú szövegekből áll. Miből lehetne nagyobb mennyiségű eredeti magyar és fordított magyar szakszöveg az én gépemben, ami azonos tárgyú és műfajú? Természetesen fordítástudományból. Az eredeti magyar fordítástudományi szakszöveg nem volt gond, mert 18 évre visszamenőleg elektronikusan rendelkezésemre áll a *Fordítástudomány* című folyóirat minden száma. Mivel egy évfolyam 300 oldal, ez 5400 oldal eredeti magyar fordítástudományi szöveg lett volna nagyon sok szerzőtől. Ennyi angolból magyarra fordított fordítástudományi szakszöveget viszont nem tudtam volna a saját gépemből összeszedni, legalábbis úgy nem, hogy sok fordító munkája tükröződjön benne. Szerencsére a PhD szemináriumon a korábbi években gyakran fordítottuk Eugene Nida, Andrew Chesterman, Anthony Pym, Sonja Tirkkonen-Condit, Mona Baker és mások tanulmányait. Ezekből állítottam össze egy 150 oldalas magyar fordítási alkorpuszt. Így alakult ki a 300 oldalas fordítástudományi összehasonlítható minikorpusz, amely két 150 oldalas alkorpuszból áll. Az egyik alkorpusz eredeti magyar fordítástudományi szakszöveg, a másik alkorpusz fordított magyar fordítástudományi szakszöveg. Mindkét alkorpusz 10-12 szerző/fordító munkája.

1. táblázat
A fordítástudományi minikorpusz adatai

Eredeti magyar fordítástudományi szakszöveg	Fordított magyar fordítástudományi szakszöveg
150 oldal	150 oldal
52 737 szövegszó	53 746 szövegszó
364 510 leütés szóköz nélkül	358 219 leütés szóköz nélkül
406 518 leütés szóközzel	412 078 leütés szóközzel

Célom az volt, hogy fordított szövegre utaló gyakoriságokat keressek a két alkorpuszban. Nem tévedés, hogy mindkettőben. Számítottam rá, hogy az eredeti magyar alkorpuszban is találok fordításra utaló jellegzetességeket, hiszen az eredeti magyar fordítástudományi tanulmányok szerzői szorgalmasan olvassák az angol szakirodalmat, és ez hatással lehet fogalmazásmódjukra.

4. Fordított szövegre utaló gyakoriságok a fordítástudományi minikorpuszban

Eddigi szerkesztői, oktatói tapasztalataim alapján az alábbi hipotéziseim voltak. A fordított magyar szakszövegben nagyobb számban fognak előfordulni a következő elemek:

- az üres igék (pl. *rendelkezik, biztosít, azonosít*)
- az üres melléknévi igenevek (pl. *való, lévő, folyó*)
- a terpeszkedő kifejezések (pl. *részét képezi*)
- a főnévből képzett névutók (pl. *követően, kifolyólag, vonatkozásában*)
- a személytelen fogalmazás névutói (pl. *által, általi*)
- az utalószós mondatkezdések (pl. *az a tény, hogy*)
- a régies utalószók (pl. *azon, ezen*)
- a határozatlan névelők (*egy*)
- „*hogy*” –os tagmondatok
- „*ami*” „*amely*” helyett
- és végül kevesebb lesz a határozott névelő.

És most, lássuk az adatokat. Ezek egyszerű gyakorisági adatok, melyek bármely szövegszerkesztő programban a „Keresés” funkcióval” lekérdezhetők. Ha szerencsénk van a programunk nemcsak annyit tesz, hogy az egész dokumentumból automatikusan kigyűjti a kért szavakat, hanem konkordanciával teszi, azaz néhány szavas jobboldali és baloldali környezettel. Ez azért is jó megoldás, mert a szöveg nem tűnik el, ottmarad a képernyőn, és a véletlen formai egyezések (pl. az *egy* mint számnév) könnyen kiszűrhetők.

2. táblázat
Fordításra utaló gyakoriságok a két alkorpuszban

	Eredeti magyar fordítástudományi szakszöveg	Fordított magyar fordítástudományi szakszöveg
hogy (kötőszó)	653	824
egy (határozatlan névelő)	262	358
által (névutó)	48	64
általa (határozószó)	8	11
kifolyólag (névutó)	2	4
amennyiben (<i>ha</i> helyett)	7	10
lévő (üres igenév)	5	11
való (üres igenév)	55	74
rendelkezik (üres ige)	6	9
biztosít (üres ige)	0	12
a (határozott névelő)	4826	4683
Az a tény, hogy	0	3
ami (<i>amely</i> helyett)	37	85
azon (utalószói)	15	21

A vizsgált jelenségek minden esetben gyakoribbak a fordított szövegekben, bár nem idegenek az eredeti magyar szövegektől sem. De ez természetes is, ez a közvetett interferencia lényege. A szóban forgó nyelvi elem a célnyelvben is megvan, de a forrásnyelv hatására, vagy a fordítás ténye következtében megváltozik a gyakorisága. A *hogy* kötőszavas mondatok száma attól nő meg, hogy sok angol igeneves szerkezet kell önálló mondategység szintjére emelni. Az *egy* határozatlan névelő száma attól nő meg, hogy az angolban szükség van rá az összetett igei-névszói állítmányhoz (*She is a nice girl*), a magyarban nem (*Kedves lány*). Az *által* nem az interferencia eredménye, hanem a görcsös fogalmazásé, és sok van belőle az eredeti magyar korpuszban is. Pedig milyen könnyű elkerülni, hiszen ahol van *által* ott van alany is, mindjárt mellette. Nézzünk néhány példát a fordítási alkorpuszból:

- (1) Habár ez a fogalom mindenki *által* érthető... (szerkesztés után: Habár ezt a fogalmat mindenki érti...

- (2) Láthattuk, hogy a fordítók **által** vallott elvek... (szerkesztés után: Láthattuk, hogy a fordítók elvei...
- (3) A bálnák és a delfinek **által** kiadott hangjelek...(szerkesztés után: A bálnák és a delfinek hangjelei...

A főnevekből keletkezett terjengős névutók (*kifolyólag, következtében, vonatkozásában, viszonylatába* stb,) szintén nem a forrásnyelvi interferenciának köszönhetők. Inkább a tudományos fogalmazással kapcsolatos téveszmének. Mivel az egyetemeken nem tanítják az anyanyelvi szakmai nyelvhasználatot, valamint nincsenek alapos szövegszintű leírások a magyar hivatalos nyelv és tudományos nyelv különbségeiről, az egyetemre bekerülő hallgatók a hivatalos nyelvhasználatból ellesett nehézkes fordulatokkal próbálják a tudományosság látszatát kelteni. És mivel ezt senki sem kifogásolja, később is így fogalmaznak, ha tudományos műveket írnak, vagy fordítanak. A terjengős névutók a közül csak egyre, a *kifolyólag*-ra hozunk példát a fordítási alkorpuszból.

- (4) Ebből **kifolyólag** az elemző modellek sokkal inkább a szövegelemzőknek (...) válhatnak hasznára.
- (5) A vitáknak ebből **kifolyólag** gazdasági (...) okai is vannak.
- (6) Ezen és számos más okból **kifolyólag** a jövő érdekében érdemes közelebbről megvizsgálni

Hiába tudják a fordítók, hogy a fordítástudományi szakszövegnek nincs a jogi szakszöveghez hasonlóan időbeli, személyi vagy visszaható hatálya, mégsem tudnak ellenállni az *amennyiben* csábításának:

- (7) **Amennyiben** az elmélet a megértés keretét képviseli, akkor...
- (8) **Amennyiben** a fordítóképzés során kizárólag az EU-s normákra koncentrálnak,...
- (9) **Amennyiben** van mód a költségek csökkentésére...
- (10) **Amennyiben** azonban nincs mód a költségek csökkentésére, ...

Várakozásunknak megfelelően nagyobb a fordított szövegekben az üres, deszemantizálódott funkcionális melléknévi igenevek száma (*való, lévő, gyakorló, történő*) melyek a balra ágazó főnévi csoportokat tartják össze. Ezeket az igeneveket joggal tulajdoníthatjuk az angol vagy bármely más indoeurópai forrásnyelv közvetett interferenciájának, mert a jobbra ágazó főnévi

csoportok balra kerülésekor van rájuk szükség. Érdekes, hogy a *való* mennyivel gyakoribb mint a *levő*. Ugyanilyen fordításleplező szerepe van a deszemantizálódott, üres pusztán funkcionális szerepet játszó igéknek (*biztosít, rendelkezik, vonatkozik*). Bár a szaknyelvekben nagyobb szükség van rájuk, hiszen a sokszor kárhozott terpeszkedő kifejezésekben az igék teszik lehetővé, hogy a jobbra főnévi terminusokat mozgatni tudjuk a mondatban, de az alábbi példákban, melyeket fordítási alkorpuszunkból vettünk, nem ilyen szerepet játszanak. Mindhárom esetben tökéletesen megfelelt volna a *van* ige.

(11)... kevesebb kutatási tapasztalattal **rendelkezik** és nem látja előre a mondat végét ...

(12) ... mivel a *pasta* szó teljesen más asszociációkkal **rendelkezik** ...

(13) ... már az Európai Bíróság is elég hatalommal **rendelkezik** ahhoz, hogy ...

Szintén csak nagyon közvetetten lehet forrásnyelvi hatásról beszélni a fordításokban gyakran megjelenő fölösleges előreutaló szavak esetében *olyan, azon, ezen, annak a, az a*, stb. Ilyen utalószavak ugyanis az angolban nincsenek, és a magyarban is fölöslegesek. Megjelenésük magyarázata nyilván a fordítónak az a törekvése, hogy minél előbb világossá akarja tenni a mondat szerkezetet, de ezt nem az alábbi módon kellene tenni:

(14) A SCIC-nek **azon** döntését, miszerint...

(15) ... a globalizáció **azon** határok elmosódását eredményezte, amelyek eredetileg elkülönítették a fordítók munkáját másokétól

(16) ... javasolta a *fordítástudomány* elnevezés használatát **azon** tudományág megnevezésére, mely a “fordítások létrehozásából és leírásából fakadó problémákkal” foglalkozik.

Az eredeti magyar szövegekben is sokszor van *ami* ott ahol *amelynek* kellene lenni, hiszen pontosan tudjuk mire utalunk vissza. Ez a téves *ami* használat a fordításokban még gyakoribb. Az alábbi mondatok a fordítási alkorpuszból tipikusan *amelyt* kívánnának.

(17) ... hanem csak praxis, **ami** viszont olyan terjedelmes és változatos,...

(18) ... és a belátható jövőben nem is lesz olyan modell, **ami** feljogosítana a reményre, ...

(19) Például a bruttó hazai termék kifejezés, **ami** a kínai ország-jelentésben is szerepelt,...

(20) Ezen kívül megmutatták, hogy a fordítás nem dilettáns tevékenység, **ami** bárki számára elérhető,

Várákozásainknak megfelelően a határozott névelő viszont ritkább a fordított szövegekben. Ennek oka oroszról magyarra fordított szövegekben nyilvánvalóan az, hogy az oroszban nincs határozott névelő, de most angolból magyarra fordított szövegeket vizsgálunk. Az angolban van határozott névelő, de más a használati szabálya. Lektorálási tapasztalataink szerint például gyakran előfordul, hogy a fordítók pl. felsorolások esetében csak az első tag elé teszik a határozott névelőt. A fordított szövegekben gyakran marad el a határozott névelő, címekben, alcímekben, tartalomjegyzékben.

Ez a módszer, a fordításnyelvet leleplező szavak keresése fordítások javítására is jól használható. A leleplező szavak körül ugyanis gyakran nincs rendben a mondat sem. Az alábbi tipikusan fordításnyelvi mondatot a *biztosít* ige keresésekor fedeztem fel. Susan Bassnett *Translation Studies* című könyvéből származik az eredeti angol mondat és egy diplomafordításból származik a hallgatói fordítás. Az eredetit most mellőzzük, hiszen az olvasónak a fordításból kellene megértenie, hogy mit akar mondani a szerző. A szerző a könyv legelején a fordítás definícióját szeretné megadni.

(21) *Hallgatói fordítás szerkesztés előtt*: Az általában vett fordítás a forrásnyelvű (FNY) szövegnek a célnyelven (CNY) való visszaadását jelenti, annak biztosítása mellett, hogy (1) a két szöveg felszíni jelentése nagyjából megegyezik és (2) a forrásnyelvi struktúrák a lehető legnagyobb mértékben megőrződnek, de semmiképpen sem torzítják el a célnyelvi struktúrákat. (Bassnett 1980:2)

Ez tipikusan fordításnyelvi mondat. Egy egyszerű gondolat nagyon bonyolult, és első olvasásra nem is érthető megfogalmazása. Mindenki felteheti magának a kérdést: leírta volna-e ezt a mondatot akkor, mikor magyarul fogalmaz. Ugye nem? A szerkesztés utáni változat a következő (most már az *annak biztosítása mellett* kihagyásával).

(21a) *Hallgatói fordítás szerkesztés után*: Amit általában fordításon értünk, az a forrásnyelvi (FNY) szöveg visszaadása a célnyelven (CNy) oly módon, hogy (1) a két szöveg felszíni jelentése megközelítőleg hasonló legyen, és (2) a forrásnyelvi struktúrákat is őrizzük meg amennyire lehet, de ne annyira, hogy eltorzítsák el a célnyelvi struktúrákat. (Bassnett 1980:2)

Persze látjuk, hogy nem csak a *biztosít* igével volt gond, több mindent átszerkesztettünk, hogy a mondat érthető legyen. De ha egy mondatban azt olvassuk, hogy *annak biztosítása mellett* és még egy *való* is van a közelben, akkor majdnem biztos, hogy nem eredeti magyar szöveget, hanem fordítást olvasunk.

A lexikai változatosság is különbözik a fordított és az eredeti magyar korpuszban. A *lextutor: tex/lex/compare* ingyenesen hozzáférhető szoftverbe betáplálva a két alkorpuszt a következő eredményt kapjuk. A fordított magyar szöveg 53 746 szövegszavára 11 715 szótípus jut (type/token arány: 21,79), az eredeti magyar szöveg 52 737 szövegszavára 13 568 szótípus jut (type/token arány: 25,72). A fordított magyar szakszöveg korpusza tehát kisebb lexikai változatosságot mutat.

6. Látszólagos ellentmondás

Mint a fentiekből látható, a fordítástudományi minikorpusz két alkorpuszának automatikus elemzése az összes vizsgált területen az eredeti magyar szövegek javára billentette a mérleget.

Ennek ellene mondani látszik az ELTE BTK fordító- és tolmács mesterszakos hallgatóinak véleménye, akiktől most három véleményt idézünk arról, hogy miért nehéz magyarról angolra fordítani. Az első évben a hallgatók főleg informatív sajtószöveget fordítanak. Véleményük szerint a fordítandó magyar szövegek „nehézkeselek, bonyolultak, bőbeszédűek”, „előszerkesztést igényelnek, mielőtt belekezdünk a fordításba, „nehéz kihámozni, valójában mit akar mondani a szerző” (szóbeli közlések).

Ez az ellentmondás azonban csak látszólagos. A fordítás ténye ugyanis kétfelé hat: egyfelől feltárja a forrásnyelvi szöveg rejtett nehézségeit (melyeket az egyszerű olvasó nem is vesz észre), másfelől rajta hagyja nyomát a célnyelvi szövegen. Mindkét állítás egyszerre lehet igaz. Tehát attól, hogy fel lehet ismerni a fordított magyar szövegről hogy fordítás, az eredeti magyar szövegek még nem lesznek jobbak. Összegzésként azt mondhatjuk, hogy meg lehet különböztetni a fordításokat az eredeti szövegektől, de ez nem jelent feltétlenül minőségi különbséget.

Irodalom

Baker, M. 1995. Baker, M. 1995. Corpora in Translation Studies. An Overview and Suggestions for Future Research. *Target* Vol. 7. N. 2. 223–245.

Bassnett, S. 1980. *Translation Studies*. London: Routledge.

- Blum-Kulka, S., Weizman, E. 1987. Identifying and Interpreting Translated Texts. *IJAL* 13/2: 261–273.
- Klaudy K. 1981. *Fordítás és aktuális tagolás*. Kandidátusi értekezés. Kézirat. Budapest.
- Klaudy K. 1987. A kvázi-helyesség érzékelése. In: Klaudy K. *Fordítás és aktuális tagolás*. Budapest: Akadémiai Kiadó 108–117.
- Olohan, M., Baker, M. 2000. Reporting *that* in Translated English. *Across Languages and Cultures* Vol. 1. No. 1. 141–158.
- Pápai V. 2002. Az explicitációs hipotézis vizsgálata angol-magyar és magyar-magyar párhuzamos korpuszok egybevetésével. *Fordítástudomány* 4. évf., 1. szám 97–122.
- Robin E., Dankó Sz., Götz A., Nagy A. L., Pataky É., Szegh H., Zolczer P. 2016. Fordítástudomány és korpuszkutatás: bemutatkozik a Pannonia Korpusz. *Fordítástudomány* XVIII. évf. 2. szám. 5–26.
- Szabados Á. 2011. Angolról magyarra fordított szövegek idegenszerűségének vizsgálata. *Fordítástudomány* 13. évf. 1. szám. 58–77.
- Tirkkonen-Condit, S. 1986. Readers impressions and textlinguistic priorities in translation quality assesement. In: Tirkkonen-Condit, S. (ed.) *Empirical Studies in Translation. Textlinguistic and psycholinguistic Perspectives*. Joensuu: University of Joensuu. 49–73.
- Toury, G. 1991. Experimentation in Translation Studies.: Achievements, Prospects and Some Pitfalls. In: Tirkkonen-Condit, S. (ed.) *Empirical Research in Translation and Intercultural Studies*. 45–67.